

Sosiaalinen kompetenssi ja sen tukeminen

- on keskeinen lapsuuden, nuoruuden ja yli koko elämänsäkaaren ulottuva kehitystehtävä
- mahdollistaa yksilön integroitumisen yhteiskuntaan
- edesauttaa psyykkistä hyvinvointia
- em. kehitykseen oppilas tarvitsee tukea ja ohjausta / toiset enemmän kuin toiset
- ongelmakehityksen havaitseminen ja siihen puuttuminen mahd. varhaisessa vaiheessa

1

Sos. kompetenssi- ilmiön ymmärtäminen arvioinnin lähtökohtana

- =pätevyys, pystyvyys, kyvykkyys
- taito saavuttaa omia päämääriä ja tavoitteita siten, että myönteiset suhteet muihin ihmisiin säilyvät
- omien tai ympäristössä tarjolla olevien resurssien hyödyntäminen
- on sidoksissa vallitsevan kulttuurin normeihin ja moraalisiin arvostuksiin (koulussa luokat voivat erota toisistaan vallitsevien sääntöjen ja normien suhteen)

2

Sosiaalisen kompetenssin osa-alueet Salmivallin (2005) mukaan

- viisi ulottuvuutta:
 1. sosiaalsiin taitoihin,
 2. sosiokognitiivisiin taitoihin,
 3. emotionien ja käyttäytymisen säätelyyn
 4. sosiaalisten tavoitteiden muodostamiseen ja
 5. kontekstiin eli toimintaympäristöön, jossa yksilön pätevyys ilmenee

3

1) Sosiaaliset taidot

- omien tunteiden tarkoituksenmukainen ilmaisu, itsekontrolli
- kaverisuhteet, muiden tunteiden tunnistaminen
- ryhmään liittyminen, muille avun ja tuen tarjoaminen, oman vuoron odottaminen, katsekontaktin muodostaminen muihin, ystävällisen keskustelu
- tehtäväsuuntautuneisuus ja aserttiivisuus (jämäkkyys)
- edellyttää oppimista ja harjoittelua = metakognitiivisen tietoisuuden lisääminen, esim. auttaa yksilöä oivaltamaan ns. omaa henkilökohtaista ärsykearvoaan

4

2) Sosiokognitiiviset taidot

- kyky tehdä oikeaan osuvia havaintoja, päätelmiä ja tulkintoja; sos. tiedonkäsittely: (Crick & Dodge, 1994):
 1. tiedon hankkiminen tilanteesta
 2. tilanteen tulkinta
 3. päämäärän muodostaminen
 4. vaihtoehtoisten toimintamallien hakeminen muistista
 5. toimintamallien toteuttaminen ja
 6. omasta toiminnasta saatavan palautteen havaitseminen ja sen merkityksen ymmärtäminen oman toiminnan kannalta
- sos. tiedonkäsittelyä tutkittu paljon aggressiivisilla lapsilla ja nuorilla (Kauppinen, 2002, Salmivalli, 2002b)
- sisäinen maailma, emotionit yksi keskeinen sosiaalisen kompetenssin osa-alue

5

3) Emootioiden ja käyttäytymisen säätely

- yksilön emotionaalisuus, "tunnerepertuaari" kokeeko henkilö voittopuolisesti kielteisiä tai myönteisiä tunteita, kuinka voimakkaita ne ovat ja kuinka helposti ne viriävät, esim. toiset oppilaat ovat arkoja ja pelokkaita, toiset taas rohkeita ja ulospäin suuntautuneita

Tiettyyn rajaan asti emotionien hallinta edistää sosiaalista pätevyyttä: kohtuullinen määrä myönteistä impulsiivisuutta → sosiaalisesti pätevämpi kuin "ylikontrolloiva" ja vetäytyvä lasta.

Oppilas, joka kontrolloi myönteisten tunteiden, kuten empatian ilmaisuaan, saatetaan kokea etäiseksi ja välinpitämättömäksi. Liiallinen empaattisuus saatetaan kokea tunkeilevaksi ja epäaidoksi käyttäytymiseksi;

HUOM: kyseinen kulttuuri ja tilannetekijät säätelevät, mikä on kulloinkin soveliaista tunteiden ilmaisua

6

4) Sosiaaliset tavoitteet

- mitä henkilö tavoittelee ollessaan yhteydessä toisten kanssa, millainen "projekti" sos. vuorovaikutus on
- mikä lapselle on tärkeää ja mihin hän pyrkii - mitä hän pyrkii välttämään - ollessaan yhdessä ikätoverin kanssa (Salmivalli ym. 2005)
- motivaatiotekijöiden merkitys yksilön sosiaaliseen kompetenssiin: oppilaan häiritseväisyys ja aggressiivisuus eivät aina johdu sosiaalisten taitojen puutteesta, vaan esim. motivaation puutteesta toimia tilanteessa myönteisellä ja hyväksyttävällä tavalla
- oppilaan motivaation selvittämisen voi ottaa puheeksi hänen kanssaan, mikä oppilaalle on tärkeää, mitä hän tavoittelee kaveripiirissä

7

5) Konteksti sosiaalisen kompetenssin reunaehtona

- toimintaympäristö, kulloinkin sosiaalinen tilanne säätelee yksilön kompetenssin ilmenemistä
- sosiaalinen ympäristö asettaa yksilön käyttäytymiselle ne reunaehdot ja vapausasteet, jotka ovat mahdollisia juuri hänelle tietyssä tilanteessa
- roolit ja normit säätelevät reunaehtoina yksilön sos. kompetenssia, esim. oppilaan sosiaalinen asema luokassa, hänen sos. maineensa ja roolinsa luokassa säätelevät sitä, minkälaista käyttäytymistä oppilaalta osoitetaan ja minkälaista toimintaa pidetään sopivana / opp. sos. komp. ongelmia ylläpitävä noidankehä

8

Itsearviointit ja muiden arvioinnit

- oppilaan oma näkemys itsestään voi olla ristiriidassa toverien näkemysten kanssa, kun arvioidaan esim. yhteistyökykyisyyttä, empaattisuutta, häiritsevyyttä, jne. ristiriitainen näkemys voi olla vuorovaikutusongelmien taustalla
- toveriarviointiin perustuvat menetelmät ovat tyypillisiä tutkittaessa sos. käyttäytymistä (esim. sisarukset, ystävät, luokkakaveri, opettajat, vanhemmat)
- arviointia, havaitsemista voi häiritä arvioitavan sos. maine, stereotyyppisyys tai vääristyneisyys; omaiset voivat vähätellä kielteiseksi kokemian asioita ja liioitella arvioitavan myönteisiä ominaisuuksia

9

Itsearviointit ja muiden arvioinnit (jatkoa)

- muiden arvioinnilla saadaan ulkopuolista tietoa siitä, miltä arvioitava näyttää muiden "silmin katsottuna"
- muiden arviot eivät tavoita henkilön sisäistä maailmaa, ei saada tietoa hänen ajatuksistaan ja tunteistaan eikä hänen subjektiivisesta kokemusmaailmastaan
- yksilön sosiaalisesta kompetenssista saa kokonaisvaltaisemman kuvan suhteuttamalla hänen itsearviionsa ja muiden tekemät arviot hänestä toisiinsa

10

Negatiivisen kehän malli

1. Oppilaalla on ongelmia sosiaalisen kompetenssin osa-alueilla: mm. sosiaalisissa taidoissa ja emootioiden säätelyssä
2. Hän käyttäytyy luokassa monissa vuorovaikutustilanteissa häiritseväisesti, impulsiivisesti ja epäempaattisesti
3. Muut reagoivat torjunnalla ja vetäytymällä. Usein jo oppilaan "sosiaalinen maine" aktivoi muiden välttelevän käyttäytymisen
4. Oppilas ei tule hyväksytyksi luokassaan. Hän ei saa sosiaalisista taidoistaan palautetta tai se on usein kielteistä. Taidot eivät kehity!

11